

ГЛАВА I

ПРЕДМЕТ ЦИЉЕВИ И МЕТОДИ ИСТРАЖИВАЊА

1. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Рад је посвећен истраживању савременог банкарског права и утицају глобализације на дерегулацију банкарског права, са посебним освртом на банкарско право Републике Српске. Будући да банкарски систем, поред фискалног система, система инвестирања, система цијена, спољнотрговинског и девизног система, представља најзначајнију компоненту привредног система једне државе, уређење банкарског система, пратиле су, како промјене друштвено-економског уређења на унутрашњем плану, тако и промјене настале под утицајем међународног фактора. У таквим околностима, банкарски систем је пролазио бурне трансформације, које су између осталог, захтијевале и успостављање стандарда и принципа који омогућавају слободно и сигурно кретање капитала, управо како то захтијевају услови глобализације и конкуренције. У том правцу, треба посматрати, да је циљ сваког тржишно оријентисаног привредног субјекта, укључујући прије свега банке и друге финансијске организације, да у условима конкуренције побољшају и задрже своју позицију на тржишту, а да држава путем стабилног и сигурног банкарског система, настоји да омогући привредни развој и да привуче страни капитал. Са друге стране, будући да су банични клијенти ти који одређују опстанак на тржишту, једнаке важности у савременим банкарским системима је и компонента заштите потрошача, односно баничних клијената. Управо одговори на питања колико је то уграђено у банкарско право Републике Српске, и колико је отворен банкарски систем Републике Српске, одређују предмет истраживања у овом раду.

Поред извора банкарског права Републике Српске, у центру пажње су извори међународног банкарског права који су, директно или индиректно, утицали на систем правних норми којима се уређује контрола и надзор банкарског система, статус банака и других финансијских организација, почев од њиховог оснивања, организације дјеловања, имовинских односа, статусних промјена, али и правних норми којима се

уређују правни послови који су повезани са банкарском регулативом и у тијесној су вези са привредним трговачким правом, правом привредних друштава, правом хартија од вриједности, што је све утицало да се у савременом законодавству банкарско право посматра као самостална грана права. Поред финансијских организација у банкарском систему Републике Српске, обрађене су и најзначајније међународне банкарске институције: Међународни монетарни фонд, Групације Свјетске банке: Међународна банка за обнову и развој, Међународно удружење за развој, Међународна финансијска корпорација, Мултилатералне агенције за осигурање и инвестиције и Међународни центар за рјешавање инвестиционих спорова.

У центру пажње је и утицај европских интеграција на банкарски систем као систем који се стално мијења, прилагођава и развија, слиједећи међународне стандарде и принципе слободног кретања капитала ван националних граница као императив либерализације финансијских тржишта. У том смислу, полазећи од чињенице да је слободно кретање капитала један од основних елемената унутрашњег тржишта Европске заједнице, у раду су обрађене и директиве у области банкарства које инкорпорирају принципе и стандарде установљене од Базелског комитета за банкарски надзор, са посебним освртом на принципе Базелских споразума (Базел I и Базел II), који представљају оквир на основу којег свако национално законодавство треба да донесе своје законске прописе.

Посебан акценат је постављен на банкарско право Републике Српске које одређује и саму структуру банкарског система. У том правцу, у оквиру подручја истраживања, су обухваћене банке као основни субјекти банкарског права и друге финансијске организације које чине структуру банкарског система Републике Српске, регулаторни оквир банкарског система Републике Српске, са освртом на оснивање банака и прелазак на корпоративно управљање, методологију надзора рада пословних банака, заштиту потрошача у банкарском систему Српске, са посебним освртом на значај банкарске тајне и обавезе пословних банака у заштити потрошача.

У оквиру банкарских послова, истраживање је фокусирано на дерегулацију пословања банака, посматрајући банке као финансијске институције које пружају комплетан финансијски сервис што укључује обављање и небанкарских и некредитних послова. Посматрајући банку као савремену финансијску институцију, истраживањем

су обухваћени и послови лизинга, форфетинга и факторинга који представљају послове који су укључени у дјелатност универзалних банака под утицајем конкуренције у циљу побољшања њихове тржишне позиције.

Предмет рада представља и истраживање усклађености регулаторног оквира банкарског система Републике Српске, са међународним стандардима и принципима савременог банкарског пословања, укључујући и директиве Европске уније. У том правцу истраживање је фокусирано на: Закон о банкама Републике Српске, Закон о привредним друштвима који чини регулаторни оквир за оснивање банака као акционарских друштава, те увођење корпоративног управљања, Закон о Агенцији за банкарство Републике Српске, будући да се наведеним Законом дефинише структура банкарског система Републике Српске, али, и успоставља Агенција за банкарство Републике Српске, која је једним дијелом преузела улогу Народне банке Републике Српске, односно улогу надзора и контроле банкарског система што укључује и надзор пословних банака и других финансијских организација којима издаје одобрење за рад. У раду су обрађени и предмет регулисања, Закон о микрокредитним организацијама, Закон о штедно-кредитним организацијама, Закон о унутрашњем платном промету Републике Српске, Закон о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности Босне и Херцеговине, Закон о лизингу, и други закони који се у ширем смислу могу сматрати примарним изворима банкарског права Републике Српске.

2. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ овог рада је истраживање савременог банкарског права и утицај глобализације и дерегулације на стварање регулаторног оквира у савременом банкарству, истраживање законског и регулаторног оквира банкарског система Републике Српске и његова усклађеност са актуелним тенденцијама у упоредном банкарском законодавству, принципима и дефиницијама установљеним од Базелског комитета за контролу банака, директивама и смјерницама Европске уније. Желимо доказати да је банкарско право Републике Српске утемељено на основним међународним принципима и стандардима када се ради о дјелатности пословних банака и других финансијских организација које обављају дјелатност по одобрењу Агенције за

банкарство Републике Српске, да је у примјени нови регулаторни оквир који одговара тржишним привредама и конкуренцији на тржишту, да је као показатељ тога и присуство иностраних банака које чине саставни дио банкарског система Републике Српске. У циљу заштите потрошача, у саставу Агенције за банкарство успостављен је Омбудсман за банкарски систем ради промовисања и заштите права и интереса потрошача, односно физичких лица као корисника финансијских услуга.

Посматрајући регулаторне норме које уређују оквир и услове за вршење дјелатности банака и других финансијских институција, њихов однос према јавној власти и утицај јавне власти на регулисање тржишта капитала и новчаних токова, може се закључити, да је Република Српска, оснивањем Агенције за банкарство Републике Српске, опредјељена да одржи стабилан и сигуран банкарски систем, и да на тај начин обезбиједи сигурно кретање капитала и унапређење привредног амбијента за привлачење страног капитала.

Опредјељење Републике Српске за стварањем сигурности у банкарском систему, треба посматрати и у очекивању од пословних банака да изразе спремност и пруже помоћ путем кредитирања предузећа и предузетника у њиховом пословању, што је претпоставка за отварање нових радних мјеста, и у коначности и крајњи друштвени циљ, који се огледа у свеобухватном привредном развоју.

Друштвени циљ израде овог рада је и унапређење теорије, користећи савремену банкарску регулативу засновану на међународним стандарима и принципима код оснивања пословних банака, увођењу корпоративног управљања, заштити потрошача банкарских услуга, надзорној и контролној функцији јавних власти у циљу стварања стабилног банкарског система, привредног развоја, бољег пословног амбијента и привлачења страног капитала, те развоја свеукупних друштвених активности.

Научни циљеви се огледају у остварењу вишеструког научног доприноса, имајући у виду комплексност проблематике истраживања, која укључује више научних области. Потребно је нагласити да се банкарско право, и поред тога што представља нову грану права, не може посматрати изоловано од трговинског права, грађанског права, прекршајног права, па и кривичног права, ако се то посматра у циљу регуларног тока финансијског пословања.

Основни научни циљ који се настојао постићи изработом овог рада, произилази из потребе изучавања и пружања одговарајућих нових сазнања о значају банкарског права и банкарског система једне државе у условима либерализације тржишта, свеукупне глобализације и обезбјеђивања слободног кретања капитала, пружања финансијских услуга у условима конкуренције, те доказивања међусобне условљености оваквих околности на дерегулацију правила банкарског пословања.

3. УТВРЂИВАЊЕ ХИПОТЕЗЕ

Полазећи од чињенице да је хипотеза претпоставка о могућем рјешењу формулисаног проблема, базирана на претходним сазнањима стеченим из емпирије и теорије, а у складу са предметом и циљем магистарске тезе, основне хипотезе од којих се полазило приликом истраживања су:

- *Да ли је процес глобализације и дерегулације савременог банкарског права утицао на стварање банкарског права Републике Српске,*
- *Да ли је законски и регулаторни оквир банкарског система Републике Српске утемељен на основним принципима тржишне привреде, условима конкуренције и да ли пружа одговарајућу заштиту грађанима као корисницима банкарских услуга, посматрајући то и у оквиру оснивања Омбудсмана за банкарски систем,*
- *Да ли банкарски систем Републике Српске има развојну компоненту и да ли представља сигуран и стабилан систем, посматрајући то са аспекта основне улоге Агенције за банкарство Републике Српске.*

Желим нагласити да предмет овог рада, када се генерално посматра сложеност и свеобухватност саме материје, представља само један од бројних недовољно истражених подручја, чија је стручна обрада један од приоритетних услова да би се установили ефекти достигнутог у усклађивању банкарског законодавства као основних извора банкарског права Републике Српске са савременим банкарским системима, те усклађености пословања банака са принципима и стандардима који прате отворену тржишну привреду, слободан проток капитала и пословање банака у условима конкуренције.

4. МЕТОДИ ИСТРАЖИВАЊА

Комплексност предмета рада, циљеви истраживања и неистраженост ове материје на подручју Републике Српске, одредили су кориштење више различитих метода који су омогућили настанак рада. Поред појединачних метода, кориштена је и комбинација одговарајућих метода, нпр. анализе и синтезе, индуктивни и дедуктивни метод, метод доказивања, емпиријски метод, али и доле наведени методи.

Тако је коришћен догматски метод у тумачењу значења појединих правних норми.

Нормативни метод је примјењиван у проналажењу норми којима се регулише структура банкарског система Републике Српске, контрола и надзор банкарског система, оснивање банака и других финансијских организација.

Лингвистички метод је нарочито коришћен у разради појединих законских одредаба.

Компаративни метод је коришћен навођењем појединих рјешења банкарског система Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине, затим појединих земаља у окружењу и шире.

Историјско-правни метод је коришћен у приказу настанка и трансформације банкарског система у зависности од промјена друштвено-економског уређења.

Имајући у виду напријед наведено, можемо закључити да истраживање има и квалитативне и квантитативне елементе. Свакако да је основна истраживачка метода била анализа, а фокус истраживања је при томе био усмјерен ка макроекономској и микроекономској анализи, поткрепљеној са одговарајућим статистичким подацима.

У спровођењу анализе и при доношењу закључака коришћена је још и група логичних метода као што су метод индукције и дедукције, апстракције и конкретизације, генерализације и специјализације, аналогije, итд.

5. СТРУКТУРА РАДА

У називу тезе стављен је акценат на савремено банкарско право у условима глобализације и дерегулације, посматрано са аспекта банкарског права Републике

Српске, тако да је сам назив усмјерио истраживање и структуру рада. Стога је рад због његове прегледности, методичности и систематичности подијељен у осам поглавља (поред Увода и Закључка). Свако поглавље, осим увода и закључака, представља појмовну цјелину и састоји се од одређеног броја одјељака.

У другом поглављу сам се бавио одређивањем општег појма банкарског права, развојем банкарског права као посебне гране права, специфичностима банкарског права, развојем банкарског права у Републици Српској, утицајем глобализације на развој банкарског права и захтјевима глобализације у сфери банкарског права, предностима и недостацима глобализације, потребом успостављања система контроле финансијских токова у условима стварања либералних тржишта и условима конкуренције, утицајем глобализације на међународно банкарство, те настанком и дерегулацијом банкарског права, истражујући инструменте формалне дерегулације банкарског права која је настала под утицајем глобализације.

Треће поглавље разрађује тенденције савременог банкарства, трансформацију дјеловања државе у банкарском систему, факторе који утичу на развој савременог банкарства, обиљежја савременог банкарства, трансформацију и пословну оријентацију банака у савременом банкарству, начин управљања у савременим банкама, посматрајући то у односу према клијентима, функцијама савремене банке, информационом прогресу у савременим банкама, електронском банкарству, облицима конкуренције и концентрације у оквиру глобалних финансијских тржишта, негативним странама савременог банкарства, а прије свега, начином спречавања прања новца као појавом у савременим финансијским токовима, истражујући и начин регулисања ове појаве у Републици Српској и Босни и Херцеговини.

У четвртом поглављу истраживање је било посвећено међународним стандардима и принципима који уређују основна питања о условима оснивања банка, начину контроле, обавезама земаља које су укључене у токове глобализације, тако да су обрађени међународни извори банкарског права, Базелски споразуми I и II, улога међународних институција у области међународног банкарства, утицај европских интеграција на банкарско право и национални извори банкарског права, односно извори у Босни и Херцеговини и Републици Српској, полазећи прије свега од уставног уређења

Босне и Херцеговне и изворне уставне надлежности Републике Српске за установљивање банкарског система Републике Српске.

У петом поглављу је истраживана структура банкарског система Републике Српске, регулаторни оквир банкарског система у Републици Српској, разрађујући и основне одредбе закона који регулишу финансијске организације које су Законом о Агенцији за банкарство Републике Српске одређене као оне које чине структуру банкарског система, тако да је истраживање посвећено пословним банкама, микрокредитним организацијама и штедно-кредитним организацијама. У оквиру овог поглавља истраживан је утицај транзиције на банкарски систем и приватизацију банака у Републици Српској са упоредним прегледом приватизације банкарског сектора у неким другим земљама у окружењу и шире.

Шесто поглавље разматра методологију надзора и заштиту потрошача у оквиру банкарског система Републике Српске. У овом поглављу, акценат истраживања се односи на улогу Агенције за банкарство Републике Српске, њену надлежност, контролну и надзорну функцију, те обавезе Агенције према органима јавне власти. Поред истраживања улоге Агенције која има улогу супервизора над банкарским системом Републике Српске, истраживани су и модалитети заштите потрошача, односно баничних клијената у банкарском систему Републике Српске, а у том правцу су истраживани и нормативно уређење и значај банкарске тајне што се третира као посебан вид заштите баничних клијената, те каква је улога Омбудсмана за банкарски систем у Републици Српској.

У седмом поглављу су обрађени парабанкарски послови савремених пословних банака, истражујући неке од тих послова у савременом банкарству и уређењу у оквиру дјелатности пословних банака у Републици Српској. У оквиру парабанкарских послова истраживани су лизинг, факторинг и форфетинг као посебна врста банкарских послова који су настали као резултат проширивања асортимана услуга пословних банака ради ширег задовољавања потреба постојећих и будућих клијената. Посматрајући дјелатност пословних банака у Републици Српској, те реформу платног система, у оквиру овог поглавља истраживање је било посвећено и унутрашњем платном промету у Републици Српској и начину обављања унутрашњег платног промета у оквиру дјелатности пословних банака.

Осмо поглавље се односи на закључна разматрања о утицају глобализације и дерегулације савременог банкарског права, са освртом на банкарско право Републике Српске и усклађеност регулаторног оквира Републике Српске са међународним принципима и стандардима у оквиру савременог банкарства, и захтјевима европских интеграција.